

Till
Svenska kyrkan
Avdelningen för kyrkoliv
751 70 Uppsala

e-post:
ann-katrin.bosbach@svenskakyrkan.se

Alvik 2021-10-26

Yttrande över förslag till "Kyrkohandbok för Svenska kyrkan Del II"

Sveriges kristna råd består av 26 medlemskyrkor och 3 observatörer. Dessa 29 kyrkor representerar tillsammans praktiskt taget alla kristna kyrkor och samfund i Sverige. Under ledordet "Kyrkorna tillsammans i tro och handling" utgör Sveriges kristna råd ett samordnande ekumeniskt organ som samlar kyrkorna till bön, dialog och samverkan och främjar ett gemensamt kristet vittnesbörd i Sverige.

I vårt remissvar fokuserar vi endast ekumeniska aspekter av förslaget och därmed inte sådant som exempelvis relaterar till språkval eller användarvänlighet i gudstjänstsammanhanget. Vi har av samma anledning inte använt oss av enkätmallen.

Generell synpunkt

Vår generella bedömning är att förslaget ur ekumenisk synvinkel har många styrkor. Vi uppfattar att man valt att i hög grad hålla fast vid principer som rådde för 1987 års kyrkohandbok, vilken föregicks av en grundlig ekumenisk genomlysning av andra kyrkotraditioners motsvarande gudstjänstordningar.

Från Sveriges kristna råds perspektiv är det välkommet att översynen av handboken skett med ambitionen att av ekumeniska skäl hantera de gudstjänster som berör vigningstjänsten med särskild varsamhet. Vi noterar att Svenska kyrkans biskopsmöte betonat dessa gudstjänsters betydelse för Svenska kyrkans ekumeniska relationer, vilket inte minst gäller i relation till Borgåöverenskommelsens kyrkor.

Enskilda synpunkter

- Det är ur ekumeniskt perspektiv positivt att de föreslagna ordningarna värnar det trinitariska grundmönster som går tillbaka på de allmänkyrkliga bekännelserna. Grundmönstret framträder på flera sätt, exempelvis i vigningsbövernans utformning och genom valet att göra den inledande trinitariska formeln till ett fast moment i alla

inledningsord. Vad gäller inledningsord noteras dock att vissa gudstjänstordningar (sändningsmessa/gudstjänst, Mottagande av kyrkoherde, Kyrkoinvigning och Invigning av begravningsplats) också ger alternativet "I Guds, den treeniges, namn". Det framstår som omotiverat eftersom övriga ordningar endast föreskriver formler som inbegriper Faderns, Sonens och den heliga Andens namn.

- Namnbytet från *Den svenska kyrkohandboken* till *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan* är välkommet. Det understryker att det handlar om en gudstjänsthandbok för en av Sveriges kyrkor snarare än Sveriges kyrkohandbok. Därtill är det en naturlig följd av namnbytet på *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan, del I* (2017).
- Den ekumeniskt sett mest iögonfallande förändringen är att begreppet gudsfolk kraftigt tonats ner som benämning på kyrkan. Motivet är nästan helt ersatt med andra analogier och bilder. Med tanke på gudsfolksmotivets centrala position och vedertagna användning som benämning på kyrkan är detta en stor förändring som också reser ekumeniska frågetecken.

Anledningen till förändringen kopplas i förklaringarna till en tolkning av direktiv som ges i Svenska kyrkans samtalsdokument *Guds vägar: Judendom och kristendom*. Det är mycket välkommet att Svenska kyrkan i *Guds vägar* så tydligt tar ställning mot ersättningsteologi och för en teologi som bejakar att Guds förbund med det judiska folket äger fortsatt giltighet. Det är därtill uppenbart att Guds folk som benämning på kyrkan kan och har tagits i bruk i ersättningsteologiskt syfte. Det innebär att det fordras en vaksamhet kring hur begreppet används, vilket dock inte är detsamma som att det lämpligaste skulle vara att helt sluta använda det.

Gudsfolksmotivets har stor betydelse i många kyrkotraditioner och spelar också viktig roll i ett antal bärande ekumeniska dokument. I Kyrkornas världsråds dokument *Dop, Nattvard och ämbete* beskrivs "Guds folks kallelse" som den punkt där kyrkorna står eniga, trots att de är oeniga om hur kyrkans liv ska organiseras. Vidare beskrivs dopet som ett förbund "mellan Gud och Guds folk".¹ I Kyrkornas världsråds dokument *Kyrkan – på väg mot en gemensam vision* figurerar Guds folk bland annat som markering av en icke-exklusivistisk kyrkosyn, där "hela Guds folk" är kallat att vara instrument för Guds rike.² Dokumentet betonar vidare att kyrkans mysterium behöver åskådliggöras av en kombination av bilder och föreställningar, där Guds folk ingår som en av bilderna.³ Att i det närmaste helt avlägsna begreppet från en kyrkas gudstjänstordningar innebär därmed ett visst fjärmande från ett ecklesiologiskt språkbruk, som i den ekumeniska rörelsen visat sig vara konstruktivt.

Det kan därtill noteras att gudsfolksmotivets utgör en väsentlig komponent i den kyrkoteologiska nyorientering som Andra Vatikankonciliet medfört i den Romersk-katolska kyrkan. I konciliedokumentet om kyrkan, *Lumen Gentium*, lyfts termen fram som ecklesiologiskt grundmotiv. Inte heller i det sammanhanget är användandet av

¹ *Dop, nattvard och ämbete*, (Sveriges kristna råd, 2014) Ämbetet § 6, s 37 och Dop § 1, s 16.

² *Kyrkan – På väg mot en gemensam vision* (Sveriges kristna råd, 2014) § 19, s 22.

³ *Kyrkan – På väg mot en gemensam vision*, 2.12, s 19.

begreppet riskfritt, men det spelar stor roll som bärare av en kyrkosyn som präglas av de döptas delaktighet och värnar det allmänna prästadömetets betydelse.⁴

I det anförda dokumentet *Guds vägar* diskuteras inte gudsfolksbegreppet nämnvärt, vilket gör att det får anses vara en relativt svag grund för förändringen. På det enda stället som gudsfolket nämns explicit i *Guds vägar* har det istället en positivt inkluderande laddning som kan vara värt att anknyta till: "Såväl kristendom som judendom har sin utgångspunkt i det gudsfolk och den historia som de gemensamma heliga skrifterna talar om".⁵ Här finns en möjlighet att i gudsfolkstanken förankra kyrkan i ett gemensamt arv, utan att för den skull tränga undan det judiska förbundet. En möjlig väg för att uttrycka detta skulle kunna vara att använda obestämd form och tala om kyrkan som *ett* Guds folk.

- Det är positivt att det på flera ställen i ordningen för biskopsvigning markeras att man vigs till biskop i den världsvida kyrkan. Det förtydligar att biskopens roll i relation till kyrkans enhet och kontinuitet har att göra med den lokala kyrkan som en del av en större verklighet. Den lokala kyrkan kan inte leva i isolation. Detta är något som lyfts fram i många ekumeniska bearbetningar av biskopsuppdraget.
- Hållningen att biskopen vigs till biskop i den världsvida kyrkan bör också manifesteras genom att biskopsvigningen markeras som en ekumenisk angelägenhet. Det skulle därför vara lämpligt att i anvisningarna för biskopsvigning föreslå närvaro av ekumeniska kontakter, internationella såväl som lokala. Detta är också i linje med Borgåöverenskommelsen där de kyrkor som skrivit under förbinder sig "att normalt inbjuda varandras biskopar att delta i handpåläggningen vid biskopsvigning som tecken på kyrkans enhet och kontinuitet".⁶
- I beskrivningen av biskopens uppdrag i inledningen till löftena är det bra att biskopens ansvar för kyrkans diakonala uppdrag förtydligas. Detta är en naturlig konsekvens av den teologiska utvecklingen i Svenska kyrkan kring diakonins och diakonatets betydelse i kyrkan. Det ligger också i linje med ekumenisk bearbetning av dessa frågor.
- I jämförelse med en del andra kyrkotraditioner är församlingens roll i vigningsordningarna relativt nedtonad. I såväl ortodoxa vigningsliturgier som i en del frikyrkors ordningar för ordination har den närvarande församlingen en tydligare markerad roll. I dessa ordningar framträder församlingen som en av parterna i vigningskedet, som deltar genom att bejaka den som ska ordineras och inte bara som mottagare efter fullbordad vigning.
- I löftena är det positivt att det förtydligas att vigningstjänsten har med hela personens liv att göra, en integrerad helhet som inte begränsas till anställning eller konkreta uppgifter och där människor kan förvänta sig en helgjutenhet. Detta

⁴ *Andra Vatikanconciliets dogmatiska konstitution – Om kyrkan*, (Katolska bokförlaget, 1988). Kap II "Om Guds folk".

⁵ *Guds vägar – Judendom och kristendom* (Svenska kyrkan, 2002), s 7.

⁶ *Borgåöverenskommelsen* § 58b.

framgår både i inledningen ("... i allt ska *biskopen/diakonen/prästen* leva som Kristi tjänare") och i en av frågorna ("Vill du/ni ... sträva efter att tro, liv och lära blir ett..."). Detta ligger i linje med allmänkyrklig uppfattning och bör komma till tydligt uttryck.

- I diakonens löften saknas formulering som handlar om diakonens roll i gudstjänsten. Det skulle vara önskvärt att ge uttryck för detta. I dokumentet *Dop, nattvard och ämbete* framgår att det finns substantiella skillnader kyrkor emellan vad gäller ämbetet. Utan att bortse från skillnaderna formuleras dock tentativt att det ingår i diakonens funktion att exemplifiera "sambandet mellan gudstjänst och tjänande i kyrkans liv", vilket bland annat innefattar ansvar för vissa gudstjänstmoment.⁷ På ett liknande sätt betonar också Svenska kyrkans biskopsbrev om diakoni att "församlingens diakonala tjänst behöver vara förankrad och synlig i gudstjänsten, något som inte minst sker genom att diakonen är närvarande i gudstjänsten".⁸ Att i vigningslöftena markera diakonens plats i gudstjänsten, utan att för den skull försvaga diakonens karitativa profil, skulle vara ekumeniskt klargörande.
- Värderingar av förslagets språkliga val ligger generellt utanför detta remissvar. Ur ekumeniskt perspektiv kan dock understrykas att det finns en styrka i att använda formuleringar som är igenkännbara också i andra kyrkotraditioner. Det är till exempel positivt att vigningsbönerna förändrats så att man formulerar sig med ord som anknyter till dem som Jesus citerade i Nasarets synagoga för att beskriva sitt uppdrag: "förkunna glädjens budskap för de fattiga, frihet för de fångna och syn för de blinda".

Ett exempel på försvagad anknytning är i Sändningsmässans inledning. Där uttrycks att vi är kallade att "berätta" om den kärlek som Gud ger oss i Kristus. Ett alternativt uttryckssätt skulle kunna vara att vi kallas att "vittna" om den kärlek som Gud ger oss i Kristus. Det skulle ge kontinuitet med ett språkbruk som är etablerat i de kristna traditionerna. I just det fallet skulle det dessutom på ett bättre sätt fånga att kallelsen inte bara handlar om ett kognitivt berättande utan berör hela livet (Begreppet "vittna" används i motsvarande ordning i nuvarande kyrkohandbok).

För Sveriges kristna råd

(namnteckning)

Jan Eckerdal, teologisk rådgivare.

⁷ *Dop, nattvard och ämbete*, Ämbetet § 31, s 47.

⁸ *Ett biskopsbrev om diakoni* (Svenska kyrkan, 2915), s 49-50.